

Dimissionstale 2018

Kære studenter – nu taler jeg nemlig til jer.

Først og fremmest: hjerteligt tillykke med jeres studentereksamen.

I dag er en festdag, der markerer og fejrer, at I er flyvefærdige studenter på vej ud i livet. I dag står I på selve tærsklen mellem én tilstand og en anden. Igennem 3 år har I hver især sat jeres præg på NAG, på jeres klasse, på jeres kammerater – I har formet jer selv og verden. Jeg så jer som sagt komme ind ad svingdørene herovre for næsten 3 år siden. I var lidt overvældede, nogle nervøst højt-talende, andre helt stille eller bare lidt fjerne i tanke og blik. Nu sidder I så her, med al jeres mod og energi og ser så gennemført livsbekræftende ud.

Og hvem er I så? Hvem er NAG's studenter anno 2018? Ja, I er NAG's hidtil største årgang med 362 studenter. Og I har været en herligt livlig årgang. I har diskuteret med statsministre, amerikanske ambassadører, astronauter, klimaforskere, finansministre, genteknologer, forfattere og mange andre. I har medvirket i koncerter, sportsarrangementer, fester, start-up-akademier, rejser og meget, meget andet. Først og fremmest har I været de livlige og engagerede studerende, som får dette hus til at emme af liv hver dag.

I har imponeret med jeres vindende engagement i alle mulige sammenhænge; stærkt elevrådsarbejde, innovative udvalg, flotte velgørenhedsarrangementer – og generelt som stolte bærere af den mest centrale værdi på NAG, nemlig, at der er højt til loftet på Nærum Gymnasium. Tak for jeres – og det gælder hver og en af jer – tak for jeres bidrag til at udleve værdien om højt til loftet, tak for det rummelige liv, I har beriget NAG med. Kære NAG'ere årgang 2015-18, lad det være sagt fra begyndelsen: det har været en sand fornøjelse.

Lad os komme i gang.

Myterne om de unge og tiden, vi lever i

Jeg vil gerne begynde med et citat om ungdommen, om jer, kære studenter. Det lyder sådan her:

Vore dages ungdom elsker luksus. Den har dårlige manerer, foragter autoritet, har ingen respekt for ældre mennesker og snakker, når den skulle arbejde. De unge rejser sig ikke længere op, når ældre kommer ind i et værelse. Den modsiger deres forældre, skryder op i selskaber, sluger desserten ved spisebordet, lægger benene over kors og tyranniserer lærerne.

Måske har I hørt det før – eller i hvert fald noget, der ligner. For det lyder som et af de læserbreve, kommentarer eller indlæg, der gennem hvert eneste år løbende står i avisen eller på nettet. Nutidens unge er en særlig slem generation, er budskabet. *Men* citatet her er små 2500 år gammelt. Det er ofte blevet tillagt Sokrates, men er vist egentlig fra en komedie af Aristophanes.

Så man kan konstatere, at talen om ungdommens forfald og dårlige manerer *ikke* er ny. Ungdommen har til alle tider været skræmmende og for nogen et sikkert tegn på, at samfundet er på vej i afgrunden – den sæbesmurte slidske er lagt ud, og vi drøner alle lige ned i moradset. Nutidens anklager mod ungdommen, har I jo måtte høre på. Og bare igennem jeres gymnasietid, er jeres generation blevet beskyldt for fx på den ene side for meget druk, på den anden side, at I er for pæne. I er helt for nylig af undervisningsministeren blevet beskyldt for på den ene side at have for meget fravær, men på den anden side at være alt for perfektionistisk pligttopfyldende. Som generation Z bliver I beskyldt for på den ene side at være evigt optagede af vennerne og det sociale, på den anden side får I skyld for at isolere jer bag skærmene. Modsætningerne i bare de 3 eksempler viser jo, at det er noget vrøvl. Og med mit eget ret nære kendskab til jer kan jeg også sige, at jeg bestemt ikke kan genkende billedet af en lallende og ødelagt ungdom. Tvært imod. Der er krummer i jer; Fremtiden ligger godt i jeres hænder.

Et af de helt dominerede forfaldstemaer i den offentlige debat gennem jeres gymnasietid har været effekten af digitaliseringen. Bekymrede professionelle skriver bøger, som handler om, at I bare skal slukke for det hele, at I forfalder fysisk og mentalt pga. skærmene. For at vende kort tilbage til Sokrates, så havde han en lignende bekymring for næsten 2500 år siden. Skriftsproget var for ham det nye medie. Og ifølge ham var fremkommelsen af skriftsproget en trussel imod hukommelse, læring og indsigt. Præcis den samme advarsel som præger nutidens debat om digitaliseringen og i særlig grad jeres ungdoms ødelæggende ageren i den digitaliserede tidsalder. Skulle vi ikke se at komme lidt videre. Vi kunne måske i dannelsens og historiebevidsthedens navn lære af Sokrates' forgæves bekymring over

skriftsproget – det ødelagde vist ikke så meget, men blev snarere grundlaget for nogle enorme fremskridt for menneskeheden.

Så når alle disse myter og misundelige beskyldninger mod ungdom og fremskridt dukker op, så husk den lille vaccine, jeg giver jer nu: tro aldrig på forfaldsmyter. Se fx på jer. I har præsteret så gennemført meningsfulde ting i jeres gymnasietid, I har skabt og taget ansvar. Fx har I etableret miljøudvalg, I har fået det ene sociale event efter det andet op at stå. I har deltaget i velgørenhedsarrangementer gennem MAC, I har afholdt antimobbeuger, etableret skoleblad, cykelkonkurrencer, debatter og meget, meget andet. Bare dette illustrerer fint, at I som ungdom er meget langt fra forfaldsmyternes angste og naive beskrivelser af jer. Dertil kan man tilføje, at I som ungdomsgeneration sammenlignet med *min* egen ungdomsgeneration beviseligt drikker mindre, er mere politisk aktive, er mindre kriminelle, har højere valgdeltagelse og en mængde mere. Så at gøre jer til en særlig generation er nok forfejlet. Jeg tror bare, at I er mennesker, humans og humane. I er som ungdomsgeneration ligesom resten af menneskeskaren; herligt sammensatte, nogle gange skarpt målrettede, andre gange løsslupne og vilde. Altså bare mennesker. Bliv ved med det. For menneskelighed i mange farver er der brug for i en verden, der automatiseres. Jo mere robotisering, instrumentalisering og automatisering, des mere skal vi være mennesker. Og det ved jeg, at I herligt poetisk og intenst kan.

Så altså: tro ikke på den forfaldsdagsorden. Rank ryggen, omfavn livet og fortsæt det store engagement.

Og så er der 2 ord, jeg gerne vil give jer med på vejen. Det ene er TILLID, og det andet er RO.

Tillid

Vi begynder med tillid, og jeg tager udgangspunkt i en lille bog, som netop har titlen "Tillid", skrevet af professor Gert Tinggaard Svendsen.

Inden for international økonomisk teori taler man om den skandinaviske gåde. Man har simpelthen svært ved at forklare, hvorfor de skandinaviske lande og særligt Danmark har så stor økonomisk og social succes. Den danske økonomiprofessor Gert Tinggaard Svendsen skriver: "Danmark har i efterkrigstiden konstant befundet sig blandt de rigeste lande i verden – trods beherskede naturressourcer, et moderat

uddannelsesniveau og et system af høje skatter og massive overførselsindkomster.” De gængse økonomiske modeller kommer til kort – det kan ikke umiddelbart forklares.

De samme økonomer har så, når de løftede blikket op fra modeller og bøger kunne observere nogle underlige fænomener i Skandinavien. Barnevogne står ubevogtede på gaden – endda med børn i. De fleste mennesker har haver uden hegn og lås. Der er ubemandede boder langs vejene, hvor man kan tage grøntsager, og hvor forventningen er, at man så lægger penge i en kasse som betaling. Økonomerne syntes, det var underligt. Og helt exceptionelt syret blev det for økonomerne at betragte hyttesystemet i de norske fjelde: Hytter uden personale, rigt udstyret med mad, der er frit tilgængeligt for alle. Maden betaler man for ved at lægge en seddel med oplysninger om, hvad man har taget, og på hvilken konto man vil have trukket pengene. Det system ville være utænkeligt i langt de fleste andre lande. De her eksempler er udtryk for én fuldstændig afgørende komponent i Skandinavien. De er udtryk for TILLID. Et samfund gennemsyret af tillid. For os er det næsten en selvfølge – for de amerikanske økonomer var det vildt og næsten uforståeligt at observere.

Men man havde måske fundet svaret på den skandinaviske gåde. Årsagen til at humlebien kan flyve. Svaret på den skandinaviske gåde kunne være tillid. Tillidsniveauet i Danmark er verdens højeste. 'Den sociale tillid' er fx et udtryk for den procentdel af befolkningen, der svarer ja, når de bliver spurgt, om de mener, at man kan stole på andre mennesker. I Danmark er den sociale tillid 78%, mens den i Sydafrika er 11,8%. Og hvis man har været i Sydafrika, kan man mærke denne forskel helt ind i benet og ned i mange praktiske detaljer. Så, kære studenter, vi skal sætte pris på, dyrke og bevare denne tillid. Det er måske vores allervigtigste grundstof. En fornem arv, vi skal passe på.

Og arven går mange år tilbage. I Tinggaard Svendsens bog genfortælles en over 300 år gammel episode: ”Tilbage i 1700-tallet, hvor den russiske zar og den danske konge, Frederik IV, ifølge en berømt myte var ude at ride en tur i København sammen, spørger zaren [ængsteligt] den danske konge, hvorfor der ikke er flere soldater til at passe på dem. Kongens svar lyder, at han ikke behøver flere soldater, fordi folket passer på ham. Og med god grund. Hidtil sidste kongemord i Danmark var det uopklarede mord på Erik Klipping i Finderup Lade i år 1286.” Tilliden er en fornem arv.

Så, kære studenter, hvis I skal huske én ting fra i dag, så er det, at I skal værne stærkt om tilliden. Tilliden til samfundet og tilliden til hinanden. Det er afgørende ikke bare

for samfundets rigdom, men for vores alles lykke og livsudfoldelse. Vær på vagt, når samfundstendenser bevæger sig fra tillid til tilsyn. Tro ikke på Lenins ord om, at "tillid er godt, men kontrol er bedre." Økonomen Tinggaard Svendsen vender det om og siger: "kontrol er godt, men tillid er billigere". Jeg synes, vi skal tilføje til grundloven, at tilliden er ukrænkelig. For af tilliden afhænger ikke bare vores velstand, men vores lykke. Lad være med at låse døren, lad barnevognen stå. Det vigtigste mod er modet til møde verden med tillid, kære studenter. Her kan vi virkelig gøre en forskel.

Faktisk er denne tillidsfokusering så vigtig, at vi helt særligt til dette års dimission har valgt at give alle jer studenter en lille ekstragave. Når I om lidt får jeres eksamensbevis heroppe på scenen, så får I også en lille påmindelse om tilliden. I får den lille bog, jeg har nævnt et par gange, der simpelthen hedder "Tillid". Bogen er oversat til engelsk og kinesisk og anmeldt verden over, bl.a. i det amerikanske erhvervstidsskrift Forbes. Bogen danner grundlag for et samarbejde mellem den kinesiske centraladministration og den danske ombudsmandsinstitution om good governance. Kineserne vil gerne forstå det danske råstof, tillid. De ser tillid som nøglen til de næste skridt i Kinas udvikling. Bogen skal være NAG's sidste lektie til jer. Læs den i en ledig stund i løbet af sommeren – og drøm jer tilbage til NAG's trygge og tillidsfulde rammer. Og gå så ud i verden med tilliden som ledestjerne.

RO – er det andet ord, jeg gerne vil give jer med på vejen

Min store tiltro til jer og jeres generation kunne lyde som om, at jeg mener, at alt er fryd og gammen, at alt går godt, og I bare har den mest meningsfulde og frugtbare indstilling til alle aspekter af livet. Men sådan er det jo ikke helt. Jeg kender jer jo på både godt og ondt. Og det andet, jeg ville give jer et skud af, er derfor RO. Og det er, fordi vi alle også lever i en tid præget af uro, en form for rastløshedens tid.

Per Michael Jespersen skrev her i foråret en klumme om netop rastløsheden i vores tid. Han skriver bl.a.: "Er der noget værre end kedelige mennesker? Ja. Rastløse mennesker." Og fortsætter: "Det kan være anstrengende at være sammen med et menneske uden indre ro. Det er endnu værre, når mange af dem er samlet. Og det allerværste er at være inde i den rastløse person." Og jeg tror, han har ret. Vi er nødt til at etablere en modvægt til den tendens, der er i vores samfund til at hylde det evigt dynamiske, fartfulde og udadvendte. Ellers bliver vi frustrerede af uro. Og jeg oplever det med jer. Mange af jer er gode til at tale, agere og træffe hurtige beslutninger. Men I kan blive udfordret af at skulle reflektere – af at skulle dyrke mere introverte kvaliteter. Og bl.a. den amerikanske forfatter Susan Cain argumenterer i sin bog med

den sigende titel "Quiet" for, at der er brug for den reflekterende dybde. Her bygger hun på undersøgelser, som viser, at historiens mest kreative arkitekter, matematikere, videnskabsmænd, forfattere og ingeniører havde introverte træk. At de var gode til at arbejde koncentreret og i ro – de havde klaret sig dårligt i nutidens storrumskontorer.

På den baggrund vil jeg give jer et skud antistof til rastløsheden. Et skud ro. Vi må ikke frygte den ro, der fx ligger i gentagelsen. Det moderne menneske kan være skrækslagent for gentagelsen. Skrækslagent for ikke at få unikke idéer, og allermest bange for selv at være en gentagelse, en kopi. Men i stedet for denne angst for gentagelsen, skal vi finde ro i gentagelsen. Vær ikke angst for dagligdagen, det genkomne, men find ro i netop det, kære studenter.

Den danske forfatter Knud Romer gav for nylig et interview, som bl.a. handlede om hans egen svære jagt på roen. I den anledning fremførte han et lille digt. Digtet er en hyldest til træernes ro. Og måske skulle vi – lidt syret – lade os inspirere lidt af træerne ind imellem. Jeg vil give jer roen med det lille digt, der lyder sådan her:

*Træerne har kæmpe rødder, som holder jorden fast.
De står på deres grønne fødder og løfter deres last.
Det kræver ikke mange kræfter, men bare meget ro.
Og modet til at lytte efter, stå stille nok og gro.*

Afslutning etc.:

Som afslutning vil jeg gerne sige lidt om afskeden. Det er nemlig også en farvel-dag i dag. Vi skal alle sige farvel om lidt. NAG siger farvel til jer, I siger farvel til hele den studieforberedende del af uddannelseslivet. I siger farvel til jeres klassekammerater, som I sidder skulder ved skulder med lige nu.

Og for at sige ordentligt farvel, vil jeg som afslutning give jer hele tre digte. Nej, strengt taget vil jeg kun give jer 2 digte, kære studenter, for det første digt er nemlig mest til jeres forældre. I studenter, kan roligt høre efter, men det er også en mærkedag for jeres forældre. For I forældre her i salen, I siger også farvel i dag. Farvel til at have et barn i gymnasiet og også snart farvel til at have et barn hjemme. Det er livsomvæltende vilkår, og det fremkalder eftertanken. Den danske digter Pia Juul har i år udgivet en digtsamling, der meget passende hedder "Forbi". I den skriver hun et digt om børnene; om en forældres blik på de børn, der engang var små, men nu er så rystende store. Det lyder sådan her.

*Det skulle ha handlet om
børnene
Hvor små de var engang, hvor smukke
hvor sjove, hvor spøjse
hvor indviklede
hvor spændende
Børnene er den
luftballon, den drøm
Jeg er antropologen
De er huset der forsvandt, de er
katastrofen man altid frygter
De er den glæde man får og altid
vil berede dem, de er
glæden og frygten og
drømmen
De er ensomheden,
de er den sang man vil synge
og vælger den forkerte sang
De er styrken, en vældig kraft
man hverken kan styre eller tage
æren eller ansvaret for, de er
uden for rækkevidde, de er med
i alt, de er mig og jeg
er dem, og slet slet ikke*

Held og lykke til jer forældre med farvel-projektet.

Og nu er jeg næsten færdig. Det er en god fordring at skulle holde tale til jer, men det er også svært. Svært, fordi det er vanskeligt at samle op på, hvad I får med fra NAG. Og det skyldes bl.a., at I har fået så meget mere med her fra NAG, end der står på jeres eksamensbevis, end der står i bekendtgørelser og love. I har fået noget med, der er svært begribeligt og svært formulérbart, men som er meget væsentligt. At formulere det er svært – som samme Pia Juul skriver i det her lille digt:

*Der er så meget jeg gerne vil nævne
for at holde det i live
og endnu mere jeg*

*ikke tør røre ved af frygt for
at det så vil dø.*

I skal bære både det klart kommunikérbare og det mere diffust vigtige med ud i verden herfra. Med den blanding i brystet kan det ikke gå helt galt.

Men nu skal der leves, kære studenter. Lige om lidt kører vognene, lige om lidt skal I bare nyde, feste og leve. Og hvem er bedre til finurligt og præcist at sparke gang i festen end Benny Andersen. Mine afsluttende ord til NAGs studenter skal traditionen tro være et citat fra hans digt *Morgenhymne*. Det lyder:

*Thi kendes for ret: du er dømt til at leve
Du må ikke kassere din skæbne
tværtimod tage den på dig
Fyld den ud som din hud
Bid livet i låret
Find fremtiden frem
Rut med planer og visdomsord
for i dag skal der søreme leves!*

Mange gange tillykke med jeres studentereksamen. Held og lykke. Grib livet og pas rigtig godt på jer selv og hinanden.

Hermed dimitterer jeg årets NAG-studenter år 2018.